

מסורת הש"ס

- א. סוכה מזא. ר"ה ד.ב. חגיגה יז.א.
- ב. ביצה ב.ב. ר"ה ה.א. חגיגה ט.א. יז.א. ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. שם חגיגה פ"ב ה"ג.

גדרות

דחא תנן בכת"י: דתנן. ביום טוב בכת"י: יום טוב.

פז"ר קש"ב כלומר שעושים פיס חדש בפני עצמו לקבוע מי הכהנים הזכאים להקריב את הקרבנות בו, ואין ממשיכים לפי הסדר שנקבע בחג הסוכות. וכן מברכים בו זמן ("שהחיינו") כשם שמברכים בכל כניסת חג חדש, וכן נחשב כרגל לעצמו אף לענין שמו, שאין שם חג הסוכות עליו. ומביאים בו קרבן לעצמו, שאין ממשיכים בסדר קרבנות חג הסוכות אלא באופן שונה. וכן יש לו שיר מיוחד לעצמו ששרים בו הלויים במקדש, ואין ממשיכים בו בסדר מזמורי תהילים ששרים בסוכות. וכן יש לו ברכה לעצמו שאומרים בו נוסח מיוחד בברכת המזון ובתפילה (תוספות) שלא כבשאר ימי חג הסוכות. אבל עם כל ההבדלים הללו לענין תשלומין כלומר לענין השלמת חובות קרבנות הרגל, לכל הדעות תשלומין של החג הראשון הוא, דהא תנן (שהרי שנינו במשנה): מי שלא חג (לא הביא קרבן חגיגה) ביום טוב הראשון של חג (הוא חג הסוכות) חוגג ומביא קרבן והולך כל ימי הרגל כולו, וכן ביום טוב האחרון של חג. משמע שמיני עצרת נחשב יום טוב אחרון של החג, ונספח לו לענין חובותיו. ועוד מקשים: ואימא (ואמרו) שנעשה פרישה לפני עצרת [שבועות], שאף כאן תהא זאת פרישת שבעה ליום אחד הוא, והרי אף הוא חג שאין קדושה לפניו! אמר ר' אבא: יש לחלק בין המילואים ועצרת, שכן דנין פר אחד ואיל אחד שהם חובות יום הכיפורים מפר אחד ואיל אחד שהקריבו במילואים,

לענין פז"ר קש"ב – פייס לעצמו – שאין פייס צפרי החג אלא המשמרות, שכל המשמרות שונות ומשלשות זמן לפי חשבון סדרן, כמו ששינוי נמשכת סוכה (נהג). אבל פר של שמיני – נחמילה מפיסין עליו. זמן לעצמו – לזכר "שהחיינו". רגל לעצמו – שאין שם חג הסוכות עליו. קרבן לעצמו – שאין קרבנו שזה ללל שאר ימות החג, שכולם פייס מרוצים ואילים שנים וארבעה עשר כנגדם. וכן פר אחד איל אחד ושבעה כנגדם. שיר לעצמו – שאין שירו שזה ללל שאר שירות ימי החג, כל שיר ימי החג מדגדג מעין גזל מתנות עניים, ואזן של חול המועד מפורש (שם, א) נמשכת סוכה "היום צה"י. וכל שמיני עולת אינו מעין אסף, ולא פירשו לנו איזהו שירו. ברכה לעצמו – נזכה שהיו מנדין לתפלת חיי המלך, כדמפורש בתוספתא [פרק רביעין דסוכה על שם "ציוס השמיני שלח את העם ויברכו את המלך" (מלכים א, ח). תשלומין דראשון הוא – אלמנה טפלה לדידה הוא. דנין פר אחד ואיל אחד – ענדת מוסף יום הכיפורים פר אחד ואיל אחד, וענדת שמיני למולאים פר אחד ואיל אחד, דכתיב (ויקרא ט) "קח לך עגל בן בקר למטאת" וגו'.

תוספות

פז"ר קש"ב – פירש רש"י: רגל לעצמו – שאין יושבין בסוכה, קרבן לעצמו – שאינו בסדר פרי החג, ברכה בפני עצמו – דאמרינן ביום שמיני חג העצרת הזה. ובתוספתא משמע שמברכין את המלך, שגאמר "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך". והשתא לא הוי האי ברכה כי ההיא דתניא בפרק "לולב וערבה" (סוכה מז,א) כשם ששבעת ימי החג טעונין קרבן שיר ברכה ולינה, כך שמיני טעון קרבן, שיר, ברכה, לינה. ומסקינן: מאי ברכה – ברכת המזון ותפלה. ואין לחוש בכך, דממה נפשך למאי דבעי למפרש התם ברכה היינו זמן – על כרחך לא הוי כי האי דהכא, דהא ברכה דהכא לא הוי זמן, דזמן חשיב ליה הכא באנפי נפשיה. ורבינו תם מפרש: ברכה בפני עצמו – ברכת המזון ותפלה, כי ההוא דהתם. ורגל בפני עצמו – מפרש לענין לינה, שטעון לינה ליל מוצאי יום טוב האחרון. וכל שבעת ימי החג טעונין לינה, דגמרינן מפסח דכתיב ביה (דברים טו) "ופנית בבקר והלכת לאהלך". אי אפשר לומר והלכת לאהלך אלא בחול המועד, דביום טוב חייב בראיית מניס בעורה. ולא תיקשי לינה כל שבעה מי איכא? דיש לומר דמי שלא הביא חגיגתו ביום ראשון והביא באחד משאר הימים – צריך ללון בלינה שלאחריו. ואם תאמר: תיפוק ליה דטעון לינה משום שלמי שמחה, דהוה כל שמונה, דתנן (סוכה מב,ב): ההלל והשמחה שמונה. ואפילו בשאר ימות השנה, אם מביא קרבן – טעון לינה, כדתינא בספרי "ופנית בבקר" וגו' – מלמד שכל הזבחים טעונות לינה. פירוש זבחים דומיא דפסח, מנין לרבות עופות מנחות ועצים – תלמוד לומר "ופנית" – כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא מבקר ואילך; ויש לומר: דמשכחת לה דלא מיייתי קרבן בו ביום, כגון ששלח שלמי אתמול, דנאכלין לשני ימים ולילה אחד. ועוד, דבפרק קמא דחגיגה (ח,א) תניא: "ושמחת בחגך" – לרבות כל מיני שמחות לשמחה. ואמרינן בפסחים פרק "אלו דברים" (נא,א) דאפילו בכסות נקיה ויין ישן. ובענין אחר לא משכחת שמחה שמונה כשחל יום ראשון להיות בשבת, דבשלמים דאתמול לא משכחת לה – דבעינן זביחה בשעת שמחה וליכא. אלא כדפירש בכסות נקיה ויין ישן. והכי אמר בירושלמי פרק קמא דברכות: וטעונה לינה, במה דברים אמורים – כשאין עמה קרבן, אבל יש עמה קרבן – בלא כך טעון לינה מחמת הקרבן. ובפרק "ידם חטאת" (זבחים זז,א) משמע קצת דטעונה לינה כל שבעת ימי הפסח, שכולן חושבין כליילה אחד, גבי הא דתנן, רבי טרפון אומר: אם בשל בו מתחלת הרגל – יבשל בו בכל הרגל, ואמר בגמרא (שם) מאי טעמא? אמר רבי יצחק: "ופנית בבקר" וגו' הכותב עשאו כולן בקר אחד. ואף על גב דלא קיימא מסקנא הכי, דפריך: וכי אין נותר ברגל? מכל מקום, לענין לינה מסתבר דעשאו בקר אחד כפשיטא דקרא, שאחר הרגל ישוב לביתו. וניחא השתא דשמיני עצרת וביכורים דטעונין לינה מתרבו מדכתב "ופנית" – כל פינות שאתה פונה, כדדריש בספרי.

קיינים

פז"ר קש"ב וראה ברש"י ותוס' שנחלקו בפרוש פרטי הדברים, וכן נחלקו בכך ראשונים אחרים. ולענין רגל בפני עצמו פירש רש"י כאן שאין שם חג הסוכות עליו, ומכירים שמיני עצרת כחג לעצמו בברכות ותפילות. ובמסכת סוכה פירש בפשטות שאין שנים עור בסוכה בשמיני עצרת. וראה בתוספות. אף הגאונים רוב הראשונים פירשוהו לענין אבילות. כי אם מת לאדם מת ערב החג, הרי החג עצמו נחשב כשבעת ימי אבל, ואינו משלים לאחר החג שלושים ימי אבילות. ואם היה זה חג הסוכות, הרי החג (יום הראשון) דיון כשבעה ימים, חול המועד (שאין מתאבלים בו) הריהו כשבעה ימים נוספים, ואף שמיני עצרת נחשב כשבעה ימים, ואם כן לאחר החג משלימים עוד רק כשבעה של אבילות. מפר אחד ואיל אחד קרבנות המילואים היו מורבים במספרם ומסובכים בעניינם. ונחלקו המפרשים מה הם בדיוק אותם פר ואיל של המילואים שמדובר בהם. לדעת

הרשב"ם (ת"י) הכונה היא לכתוב "ישור ואיל לשלמים לזבח לפני ה'" (ויקרא ט, ד). ולדעת רש"י הכונה לכתוב: "קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה" (שם ב). ולדעת ר"ת הכונה היא למה שנאמר "לקח פר אחד בן בקר ואילים שנים תמימים" (שמות טז, א). לפי שאחד מן האילים הללו לא היה שייך לאותו קרבן, ואם כן נמצאו פר ואיל. וראה ברעב"א שדן בקשים שיש בכל אחד מהפירושים אלה, שאף אחד בהם אינו מדויק לגמרי בלשון הגמרא.

אורה ההלכה

מי שלא חג מי שלא הביא קרבן חגיגה ביום טוב הראשון של חג הסוכות, יכול להקריבו בכל ימי חול המועד ואף ביום טוב האחרון (שמיני עצרת) שכולם תשלומים הם ליום הראשון. כמבואר כאן ועוד. (רמב"ם ספר קרבנות הילכות חגיגה פ"א ה"ז).

איל אחד הוא — שהיה קרנן לציור גיוס הכיפורים, הוא האמור כלן ב"לחרי מות", ומוצא ענת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעולה" הוא האמור ב"פניחם" למוספין. התם חד לחובת היום — ההוא ד"לחרי מות" חובת היום, ואינו קרוי מוסף, ולא כמיז המס "מלמד עולת הנקרא" כדכתיב כלל המוספין "מלמד עולת הנקרא", דמשמע זה מוסף על דבר יום ציור. לאפוקי עצרת דתרווייהו חובת היום ניהו — לחובת שמי הלחם כתיב (ויקרא פרק כג) "והקריבם על הלחם וגו' ואילים שנים", וזוהי חובת היום דמלוואים אל אחד הוא דלוי. דנין פר שלו — דמלוואים משלו הוא דכתיב "קח לך עגל", וציוס הכפורים נמי לויכא פר ואל משלו "זוהי יצא להרן אל הקדש כפר נן בקר" וגו' — לאפוקי עצרת וכלא השנה לציור נינהו.

תוספות

ושבעת ימי החג דמצריך להו היקשא בפרק קמא דראש השנה (ד,ב) מקיש חג הסוכות לחג המצות, מה חג המצות טעון לינה — אף חג הסוכות טעון לינה. דאי משום דכתיב "ופנית" — הוה אמינא לילה אחד, להכי אצטריך היקשא לכל שבעה, כחג המצות, שכל הרגל חשיב בקר אחד. וניחא נמי הא דקאמר בפרק "לולב וערבה" (סוכה מו,א) שכשם ששבעת ימי החג טעון קרבן לינה. מיהו, קשה: דאם כן מאי קאמר שמיני רגל בפני עצמו לענין לינה? אמאי קרי ליה רגל בפני עצמו? כיון דכל שבעת ימים שלפניו טעונין לינה בלי הפסקה! ועוד: מדקא מרבה בסיפרי אפילו עופות ומנוחות כמו לינה דרגלים — אם כן משמע דרגלים נמי יום אחד ותו לא. וההיא דפרק "דמ חטאת" לא קשה, דמעיקרא ודאי סלקא דעתך דלרבי טרפון הכי הוא דטעון לינה כל שבעה, דהכתוב עשאו בקר אחד. ובמסקנא לא קיימא הכי, אלא כדפרישית. ורבינו תם יסד במעריב שלו: "שמיני קודש ללינה ושלשים ידחם כאשר אבלים ינחם". ומיהו, אינו דוחה שלשים דאבילות לגמרי, אלא עולה לחשבון שבעה ימים, כדאמר בפרק בתרא דמועד קטן (כד,ב). יום אחד לפני החג וחג ושמיני שלו — הרי כאן עשרים ואחד.

לְאֶפֹּקִי עֲצֶרֶת דְּשָׁנֵי אֵילִים נִינְהוּ. הַנִּיחָא לְמָאן דְּאָמַר יוֹם הַכְּפוּרִים אֵיל אֶחָד הוּא. אֶלְא לְמָאן דְּאָמַר שְׁנֵי אֵילִים נִינְהוּ — מַאי אִיכָא לְמִימַר? דְּתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: אֵיל אֶחָד, הוּא הָאֲמוֹר כָּאֵן הוּא הָאֲמוֹר בְּחוּמֵשׁ הַפְּקוּדִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שְׁנֵי אֵילִים הֵם, אֶחָד הָאֲמוֹר כָּאֵן, וְאֶחָד הָאֲמוֹר בְּחוּמֵשׁ הַפְּקוּדִים. — אֶפִּילוּ תִּמְאָ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, הָתָם — חֵד לְחֻבַּת הַיּוֹם וְחֵד לְמוֹסְפִין, לְאֶפֹּקִי עֲצֶרֶת דְּתַרְוֵיהוּ חֻבַּת הַיּוֹם נִינְהוּ. — וְאִימָא רַאשׁ הַשָּׁנָה, דְּפָרִישֶׁת שְׁבַעָה לַיּוֹם אֶחָד הוּא! — אָמַר רַבִּי אֶבְהוֹ: דְּנִינן פֶּר וְאֵיל שְׁלוֹ מִפֶּר וְאֵיל שְׁלוֹ, לְאֶפֹּקִי עֲצֶרֶת וְרַאשׁ הַשָּׁנָה דְּצִיבוֹר נִינְהוּ. — הַנִּיחָא לְמָאן דְּאָמַר "קֹחַ לֶךְ" — מְשַׁלֵּךְ,

לאפוקי [להוציא] **עצרת שני אילים** ניהו [הם] שחייבים להקריב בו ביום. ומקשים: הניחא [זה נוח] לשיטת מאן [מי] שאמר יום הכפורים איל אחד בלבד הוא שמקריבים בו לחובת היום, אלא למאן [מי] שאמר שני אילים ניהו [הם] שמקריבים ביום הכיפורים, אם כן מאי איכא למימר [מה יש לומר] שלפי זה אף יום הכיפורים אינו שווה למילואים! דתניא [שהרי שנינו בברייתא], רבי אומר: איל אחד הוא, כי האיל האמור כאן בספר ויקרא, ככתוב: "בזאת יבוא אהרן אל הקודש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה" (ויקרא טו, ג) הוא האמור בחומש הפקודים "ובעשור לחודש השביעי הזה מקרא קודש יהיה לכם ועינתם את נפשתיכם כל מלאכה לא תעשו. והקרבתם עולה לה' לריח ניחוח פר בן בקר אחד איל אחד...". (במדבר כט, ד-ח). ר' אליעזר ב"ר שמעון אומר: שני אילים הם שמקריבים ביום הכיפורים, אחד האמור כאן בספר ויקרא ואחד האמור בחומש הפקודים! את התירוץ הזה דוחים: אפילו תמא [תאמר] כי הדבר כשיטת ר' אליעזר ב"ר שמעון שמקריבים ביום הכיפורים שני אילים, מכל מקום יש לחלק בינו ובין חג השבועות: התם [שם] ביום הכיפורים חד [אחד מהם] שנצטוו עליו בספר ויקרא לחובת היום לכפרה המיוחדת ליום כיפור הוא נועד, וחד [ואחד מהם] שבספר במדבר למוספין. לאפוקי עצרת [להוציא] דתרווייהו [ששניהם, שני האילים] לחובת היום ניהו [הם], ואם כן אין הדבר דומה למילואים. ומקשים עוד: ואימא [ואומר] שנלמד שיש חובת פרישה לפני ראש השנה, שאף או תהיה זו פרישת שבעה ליום אחד הוא ובשניהם קרבן היום הוא פר ואיל! אמר ר' אבהו יש לדחות ולומר: דנין פר ואיל שמביא אהרן הגדול משלו ביום הכפורים מפר ואיל שהביא אהרן משלו במילואים. לאפוקי [להוציא] עצרת וראש השנה שפר ואיל שמביאין או, משל הציבור ניהו [הם] ולא של הכהן. על הסבר זה מקשים: הניחא [זה נוח] לשיטת מאן [מי] שאמר שבכל מקום שנאמר "קח לך" — כוונתו משלך מרוכשך הפרטי, המקדש.

מסורת הש"ס
ג. יומא עב. תויכ אחרי פ"ב.
גדרות
הוא האמור כאן בכת"י ובמקבילה: האמור כאן.

שיר בפני עצמו — במסכת סופרים (פרק יט הלכה ב) יש שהיו אומרים "למנצח על השמינית" בבית הכנסת. ושמא גם הלויים היו אומרים אותו בבית המקדש.

אלא למאן דאמר שני אילים — לא בעי לשנויי: דנין שני שעירים קריבין לציבור כגון יום הכפורים, דאיכא שיער הפנימי ושיער החיצון — ממלואים שקרבו בו שני שעירים לציבור, שיער מלואים ושיער ראש חדש. לאפוקי עצרת דשעיר אחד. דהא עצרת נמי קריבין בו שני שעירים, דשעיר האמור בתורת כהנים אין זה שיער האמור בחומש הפקודים, כדאמר בפרק קמא דזבחים (ו,ב). שיערי עצרת למה הן באין וכו'. וכן משמע בפרק "התכלת" (מנחות מה,ב).

אלא למאן דאמר שני אילים — תימא לי: אפילו לידידה נמי לשני: דנין פר אחד מפר אחד, לאפוקי עצרת דשלושה פרים ניהו: חד לחובת היום בפרשת "אמור", ושנים למוספים בפרשת "פניחם". ויש לומר: כיון דחובת היום דעצרת אינו אלא פר אחד — שפיר היינו דנין עצרת דפר אחד לחובת היום ממלואים, דפר אחד לחובת היום. ואי משום דבעצרת קרבו שני פרים למוסף — הא במלואים נמי קרבו שני פרים למוסף, שהרי בו ביום קרב מוסף דראש חדש, דשמיני למלואים אחד בניסן הוה.

הוא האמור בחומש הפקודים — הא דלא פליגי בדעצרת כדפליגי ביום הכפורים, בפרק "התכלת" (שם) מפרש טעמא דבעצרת על כרחך האמור בתורת כהנים אינו האמור בחומש הפקודים. וטעמא דרבי דהכא מפרש לקמן בפרק "בא לוי" (ג,ט).

אלא למאן דאמר משל ציבור — תימא לי: נהי דמשל ציבור — מכל מקום הוא קרבן שלו, ומתכפר בו מעון העגל, כדאיתא בתורת כהנים, כדכתיב: "ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ועשה את קרבן העם וכפר בעדם", ואם כן, לימא: דנין פר חטאת שלו שהוא מתכפר בו, מפר חטאת שלו שהוא מתכפר בו, ודנין איל שלו שהוא סומך עליו מאיל שלו שהוא סומך עליו, כדאמר בפרק שני דמסכת ביצה (כ,א): "ויקרב את העולה ויעשה כמשפט" — לימד על עולת חובה שטעונה סמיכה כמשפט עולת נדבה! יש לומר: דאין הכי נמי דהוה מצוי לשנויי הכי, אלא האמת מתוך לו, דכולי עלמא מודו הכא דמשלו הוא מביא, כדקא מפרש ואיל.

מסורת הש"ס
 א. עבודה ורה מדא.
 ב. מנחות כחב.
 ג. יומא עבב.
 ד. חולין בבא.
 ה. ירושלמי יומא פ"א ה"א.

גריסות

ויקחו אליו בניו ויקחו אליו שמונית וזך.
בשלך אני רוצה יתד משלהם בכתיב: בשלך אני רוצה מבלשם ובעיני: בשלך אני רוצה ואני רוצה משלהם.
שאו עשין בכתיב ובמקורות: שאין ישראל עושין.

ראש השנה ועצרת בכתיב ובמקורות: עצרת וראש השנה.

החיים

חצוצרות כסף

וכן כאשר נאמר "ועשה לך" – כוונתו משלך, אלא לשיטת מאן [מ] שאמר שאף "קח לך" "ועשה לך" כוונתו משל צבור, מאי איכא למימר [מה יש לומר] כדי להבדיל בין יום הכיפורים לשאר ימים? דתניא [שהרי שינוי בכרייתא]: כשנאמר בתורה "קח לך" – הכוונה משלך, ו"ועשה לך" – משלך, ואילו כשנאמר "ויקחו אליך" כוונתו משל צבור, שהם יקחו משלהם ויביאו אליה, אלו דברי ר' יאשיהו.

ר' יונתן אומר: בין "קח לך" בין "ויקחו אליך" – הכוונה משל צבור, ומה תלמוד לומר "קח לך" שמשמעו משלך – יש להבין שאמר ה' למשה: בכיכול משלך אני רוצה צבור, ומה תלמוד לומר "קח לך" שמשמעו משלך – אבל בפועל לוקחים משל צבור. אבא חנן אמר משום [בשם] ר' אלעזר: כתוב אחד אומר: "ועשית לך ארון עץ" (דברים י, א) ומשמע עשה משלך וכתוב אחד אומר באותו ענין: "ועשו ארון עצי שטים" (שמות כה, י) משל ישראל, הא כיצד ייישב את הסתירה בין הכתובים? אלא כאן בומן ישראל עושין רצונו של מקום נקרא ועשה ארון הברית על שמו, כאן בומן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מייחסים את הארון למשה לבדו. ולפי זה אין הבדל בין קרבנות יום הכיפורים לקרבנות אחרים! את הקשייה הוו דוחים: עד כאן לא שמענו שפליגי [נחלקו] אלא בקיחות דעלמא [סתם] ועשיות דעלמא [סתם]. קיחות דעלמא [סתם] – כגון "קח לך סמים" (שמות ל, לד), עשיות דעלמא [סתם] – כגון "עשה לך שתי חצוצרות כסף" (במדבר י, ב). אבל הנך פרושי קא מפרש [באלה] של מילואים ויום הכיפורים מפרש [הוא] הכתוב במיוחד שמשלך הוא ממש. במילואים כיצד – מכדי חתוב [הלא נאמר]: "ואל בני ישראל תובר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעולה" (ויקרא ט, ג), ואם כן מה שנאמר "ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת" (שם ב), למה לי שינוי לשון מפורש באותו ענין בין הפניה לבני ישראל ובין הפניה לאהרן? אלא שמע מינה [למד מן] כ"י "קח לך" בענין זה אכן משלך הוא. וכן ביום

ועשה לך – כמו "עשה לך שתי חצוצרות כסף". בכיכול – אני שמעתי: אם היה ציבור יכול להסכים בשל יחד – הייתי רוצה, ואני אומר: לפי שנבר קשה הוא לומר שהקדוש ברוך הוא קצץ צבא, אומר בכיכול, לומר: על כרחי לאמר כן, כאלו (א"י) אפשר לומר כן, וכן כל בכיכול שמלמוד. בזמן שהו עושין רצונו של מקום – נקראת העבודה על שמו. עד כאן לא פליגי – מיוצא הוא. קח לך למה לי – דשני קרא נדיבוריה ממה שהתחיל לדבר. דנין פר לחטאת ואיל לעולה – ציוס הכפורים יש פי לתחלה ואל לעולה נקנן ימיר דכין גדול "מחמט יח אהרן" וגו', ושמיני למילואים נמי עגל לתחלה ואל לעולה. עבודה ככהו גדול – ציוס הכפורים, מעבודה ככהו גדול למילואים, דמיני (ויקרא ט) "ויקרב אהרן אל המזבח". איילמא תחלה בבין יום הכפורים – ציוס הכפורים ראשונה שהטעם עבודה ככהו גדול קרבנות לצור ציוס הכפורים הראשון, מעבודת שמיני למילואים שהיא עבודה ראשונה שגששית על ידי כהן גדול מעולט. תחלה במקום – ציוס הכפורים יש לו עבודה לפני לפני, שציוס הכפורים הראשון היה תחלה נמוק שקודס לכן לא נכנס אדם שם לעבודה, ויום שמיני למילואים היה עבודה תחלה נמוק שהיו, ואם בשביל ששמש משה כל שבעת ימי המילואים – חין קרייה עבודה אלא עבודת כהנים, שהיא נלגט גבדי כהנים ושל משה בחלקו לכן, שלא הוכשר אלא לעשה.

הוספות

לאפוקי עצרת וראש השנה דתרוייהו עולות ניהו – לא ידעא אמאי לא קאמר הכי לעיל, בשנייה דרבי אבהו: לאפוקי עצרת וראש השנה דצבור ניהו, או לימא לאפוקי כוליה קושייתא, כדקאמר רבינא בסמוך. ושמא לרבי אבהו לא הקשו ינא אלא מראש השנה, דעצרת הוה ניהא להו, כדשינון לעיל ולרב אשי הקשו לו בבת אחת מעצרת ומראש השנה, ותיריך תירוח אחד על שניהם, ולרבינא הקשו לו בבת אחת כוליה קושייתא דלעיל, ותיריך בתירוח אחד.

היינו קמיינתא! אלא: עבודה תחלה במקום מעבודה תחלה בקהן גדול –

הכפורים; מכדי כתיב [הלא נאמר]: "בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה" (שם טו, ג) ונאמר: "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת והקריב את פר החטאת אשר לו" (שם ה) למה לי הדגשה זו שהשעירים באים מבני ישראל? אלא שמע מינה [למד מן] כ"י האי [מה] שנאמר "לו" – הכוונה משלו ממש הוא. רב אשי אמר נימוק אחר להבדיל בין יום הכיפורים ובין עצרת וראש השנה: דנין פר לחטאת ואיל לעולה של יום הכיפורים מפר לחטאת ואיל לעולה שנאמרו במילואים, לאפוקי [זהו ציוס] ראש השנה ועצרת דתרוייהו [ששניהם] גם הפר וגם האיל עולות ניהו [הם], ואם כן אין להשוות. רבינא אמר בתירוח לשאלה: דנין דבר שהוא עבודה ככהו גדול בלבד, כעבודת יום הכיפורים, מעבודה ככהו גדול של המילואים (שנעשה על ידי אהרן) לאפוקי כוליה קושייתא [זהו ציוס] מן כל קושייתא [מתחילת הסוגיה עד כאן דלאו [שאי] עבודה ככהו גדול ניהו [הם] אלא נעשים בכל כהן, ואיכא דאמרי [ויש שאומרים] כן אמר רבינא: דנין דבר שהוא עבודה תחלה מעבודה תחלה, לאפוקי הני דלאו תחלה ניהו [זהו ציוס] את כל אלה שלא עבודה תחלה [הם]. דברי רבינא אלה לא היו מוכנים, ושאלו: מאי [מה פירוש] תחלה זו שאמר רבינא? איילמא [אם תאמר, תפרש] תחלה ככהו גדול – היינו קמיינתא [היינו הוה התירוח הראשון] עצמו! אלא כן יש להבין: עבודה תחלה במקום כלומר עבודת יום הכיפורים שהיא עבודה בקודש הקודשים שלפני כן לא נעשתה בו עבודה על ידי אחר מעבודה תחלה במקום שנעשתה במילואים כאשר התחילו להקריב במשכן, ואם כן אין ללמוד ממילואים אלא ליום הכיפורים בלבד.

עניינים
 בכיכול משלך אני רוצה – לפי שכל העולם הוא של הקדוש ברוך הוא, ממילא אין שייך לומר בו שהוא רוצה דברים מן העולם, אלא לכבודו של משה אומר הוא שהוא רוצה משלך (מהרש"א).
 בומן שטרלא עושם רצונו והוא רוצה בהם – יש מי שפירש בומן שישאל עושים רצונו של מקום והוא רוצה בהם – נקרא הדבר על שם משה, שדיה מצוה עליו במפורש ובמיוחד לעשות דברים לשם ה'. ואילו כשאין עושים רצונו של מקום אין נזכר במפורש שם העושה, אלא נאמר סתם בלשון רבים, בלא לפרש (מהרש"א).
 קח לך סמים – הקשו רבים מן המפרשים מפני מה אינו מוכיר לצורך זה פסוק מוקדם יותר בפרשה "קח לך בשמים" העוסק בעשיות שמן המשחה? היתירו באופנים שונים; יש מי שאומר כי רצה להשמיע לנו בכך רבותא, שאף שהקטרת נעשית תמיד משל ציבור, מכל מקום קטורת זו נעשתה על ידי משה (גבורת אה"י) או ששמן המשחה כיון

עניינים
 בכיכול משלך אני רוצה – לפי שכל העולם הוא של הקדוש ברוך הוא, ממילא אין שייך לומר בו שהוא רוצה דברים מן העולם, אלא לכבודו של משה אומר הוא שהוא רוצה משלך (מהרש"א).
 בומן שטרלא עושם רצונו והוא רוצה בהם – יש מי שפירש בומן שישאל עושים רצונו של מקום והוא רוצה בהם – נקרא הדבר על שם משה, שדיה מצוה עליו במפורש ובמיוחד לעשות דברים לשם ה'. ואילו כשאין עושים רצונו של מקום אין נזכר במפורש שם העושה, אלא נאמר סתם בלשון רבים, בלא לפרש (מהרש"א).
 קח לך סמים – הקשו רבים מן המפרשים מפני מה אינו מוכיר לצורך זה פסוק מוקדם יותר בפרשה "קח לך בשמים" העוסק בעשיות שמן המשחה? היתירו באופנים שונים; יש מי שאומר כי רצה להשמיע לנו בכך רבותא, שאף שהקטרת נעשית תמיד משל ציבור, מכל מקום קטורת זו נעשתה על ידי משה (גבורת אה"י) או ששמן המשחה כיון

עניינים
 בכיכול משלך אני רוצה – לפי שכל העולם הוא של הקדוש ברוך הוא, ממילא אין שייך לומר בו שהוא רוצה דברים מן העולם, אלא לכבודו של משה אומר הוא שהוא רוצה משלך (מהרש"א).
 בומן שטרלא עושם רצונו והוא רוצה בהם – יש מי שפירש בומן שישאל עושים רצונו של מקום והוא רוצה בהם – נקרא הדבר על שם משה, שדיה מצוה עליו במפורש ובמיוחד לעשות דברים לשם ה'. ואילו כשאין עושים רצונו של מקום אין נזכר במפורש שם העושה, אלא נאמר סתם בלשון רבים, בלא לפרש (מהרש"א).
 קח לך סמים – הקשו רבים מן המפרשים מפני מה אינו מוכיר לצורך זה פסוק מוקדם יותר בפרשה "קח לך בשמים" העוסק בעשיות שמן המשחה? היתירו באופנים שונים; יש מי שאומר כי רצה להשמיע לנו בכך רבותא, שאף שהקטרת נעשית תמיד משל ציבור, מכל מקום קטורת זו נעשתה על ידי משה (גבורת אה"י) או ששמן המשחה כיון

עניינים
 בכיכול משלך אני רוצה – לפי שכל העולם הוא של הקדוש ברוך הוא, ממילא אין שייך לומר בו שהוא רוצה דברים מן העולם, אלא לכבודו של משה אומר הוא שהוא רוצה משלך (מהרש"א).
 בומן שטרלא עושם רצונו והוא רוצה בהם – יש מי שפירש בומן שישאל עושים רצונו של מקום והוא רוצה בהם – נקרא הדבר על שם משה, שדיה מצוה עליו במפורש ובמיוחד לעשות דברים לשם ה'. ואילו כשאין עושים רצונו של מקום אין נזכר במפורש שם העושה, אלא נאמר סתם בלשון רבים, בלא לפרש (מהרש"א).
 קח לך סמים – הקשו רבים מן המפרשים מפני מה אינו מוכיר לצורך זה פסוק מוקדם יותר בפרשה "קח לך בשמים" העוסק בעשיות שמן המשחה? היתירו באופנים שונים; יש מי שאומר כי רצה להשמיע לנו בכך רבותא, שאף שהקטרת נעשית תמיד משל ציבור, מכל מקום קטורת זו נעשתה על ידי משה (גבורת אה"י) או ששמן המשחה כיון

רבי יוחנן מתני חדא — לא לריש מלאי קרא ד"כאשר עשה ציוס הוה" מפני הקל שקילו צה לטמא מדעת מהיכא ילפת לה — לך פרישה. בהן — כדלמינן לקמן בשמעין (פ. ה.) ולא קתני מפרישין — וחס יארע פסול נכח גדול — ישמש זה כלל פרישה. אלא מר מהיכא ילף אמר ליה מסיני — שמנינו שפירש משה קודם כניסתו למחנה השכינה. ויכסוהו הענן — נלמשה. רבי יהודה בן בתירא — לקמן בפירקין (פ. ה.).

מסורת הש"ס
 1. ירושלמי יומא פ"א ח"א. שם שקלים פ"ד ה"ב. שם ע"ז פ"ב.
 2. יומא ב"א.
 3. שם ד"ב.
 4. ירושלמי יומא פ"א ח"א.
 5. ירושלמי שם (בשנינו שם).
 6. יומא ו"א. וראה ירושלמי יומא שם.

תוספות

דרביה הוא דכי אתא רבין כו' — הוא מצא למימר אמוראי ניהו, ואליבא דרבי יוחנן, וטובא איכא בהתלמוד דכי אתא רב דימי אתא לאיפלוגי אמוראי שלפניו, אלא משום דאשכח בהדיא דרבי יוחנן משמיה דרבי ישמעאל אמר הכי — להכי משני הכי, ואם תאמר: ורבי יוחנן היכי פליג על רבי ישמעאל שהוא תנא? ויש לומר: משום דאשכח ברייתא לקמן (ד, א.) דתניא כוותיה. ולא גרסינן בברייתא דתניא כוותיה דרבי יוחנן "לעשות" — זה מעשה פרה. אלא הכי גרסינן: "לעשות לכפר" — זה מעשה יום הכפורים, וכן משמע מתוך פירוש רש"י, שפירש (שם) וכסם שמפרישין לאו מקרא ילף לה, אלא מעלה בעלמא. אי נמי, יש לומר: מדקאמר רבי יוחנן משמיה דרבי ישמעאל הכי — מכלל דרבנן פליגי עליה, ואיהו דאמר כרבנן.

גרסות

ר' יהושע בן לוי בכת"י

דפ"י: ריש לקיש.

במחנה בכת"י ומקורות:

למחנה.

א כי אתא

רבי יוחנן מתני חדא

מאתי הדא (היה שונה אחת)

כלומר, למד מדין המילואים קל הלכה אחת, ר' יהושע בן לוי מתני תרתי

(היה שונה שתיים). ומפרש: ר' יוחנן מתני חדא (שונה אחת) וכך היה גורס: "לעשת לכפר" — אלו מעשה יום הכפורים הטעונים פרישה

לפניהם כמילואים. ור' יהושע בן לוי מתני תרתי (שונה שתיים): "לעשת" — אלו מעשה פרה ארומה, "לכפר" — אלו מעשה יום הכפורים ששניהם טעונים פרישה. ושואלים: וכיצד יתכן כי ר' יוחנן מתני חדא (שונה רק אחת) לזו של יום הכפורים? והא אפן תנן (והרי אנו שנינו במפורש במשנה):

שבעת ימים קודם יום הכפורים, וכן שבעת ימים קודם שריפת הפרה מפרישים את הכהן, הרי ששתי פרישות הן! ומשיבים: פרישה זו של הכהן לפני שריפת הפרה מעלה בעלמא [גלד] הוא כלומר, שהוא רק מחקות חכמים שנעשו כדי להדגיש את קדושתה לאחר שהותרה עשייתה בטבול יום, אבל אינה מחוייבת מדין תורה. ומקשים: והא (והרי) אמר ר' מנימו בר הלוקיה אמר ר' מחסיא בר אידי אמר ר' יוחנן: נאמר: "כאשר עשה ביום הזה צוה ה' לעשת לכפר עליכם" (ויקרא ח, יד) ולמדים מכאן "לעשת" — אלו מעשה פרה "לכפר" — אלו מעשה יום הכפורים הרי שאף ר' יוחנן עצמו שונה שתיים: ומתרגמים: ההוא דרביה [שיטה זו של רב] היא, והוא עצמו אינו סבור כך. דכי אתא (שכאשר בא) רבין מארץ ישראל אמר ר' יוחנן משום [בשם] ר' ישמעאל: "לעשת" — אלו מעשה פרה, "לכפר" — אלו מעשה יום הכפורים. ואם כן, מה שמסר ר' מנימוי בשם ר' יוחנן אינו אלא שיטת ר' ישמעאל רב.

לגופה של מצות הפרישה מביאים מה שאמר ליה [לר]

ריש לקיש לר' יוחנן: מהיכא קא ילפת לה [מהיכן אתה לומד אותה]

דין זה של פרישה — ממילואים, אי [אם כן] מה מילואים — כל הכתוב בהן מעכב בהן וואם שניה מהוה פסל, אף הכא נמי [כאן גם כן] כל הכתוב בהן מעכב בהן שצריך לקיים כל דיני פרישה כדיוקם. וכי

תימא הכי נמי [ואם תאמר כך הוא באמת גם כן] ואף מצות פרישת יום הכפורים מעכבת בכל פרישה, והתנן [והרי שנינו במשנה]: "ומתקנינן לו כהן אחר", ולא קתני [שנינו] "מפרישין" גם את הכהן ממלא המקום שבעת ימים אף שיתכן שכסופו של דבר יעשה הוא את עבודת יום הכפורים. משמע שפרישה זו איננה מהחובות המעכבות את עצם עבודת יום הכפורים? וכי תימא [ואם תאמר] ותרצה להסביר: כי מאי [מה] פירוש [מתיקנינן] כוונתו שאכן מפרישין אותו, הרי אין הדבר נראה כלל, כי ליתני [שישנה] או אידי ואידי [זה כהן הגדול המכהן זה ממלא מקומו] "מתקנינן" או אידי ואידי [זה חוה] בלשון "מפרישין". אמר ליה [לר] ר' יוחנן: אלא מר מהיכא ילף לה [אדוני מהיכן לומד הלכה זו] שיש לפרוש לפני יום הכפורים? אמר ליה [לר]: מסיני, דכתיב [שנאמר]: "וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסוהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" (שמות כד, טז). ומכדי דכתיב [הרי נאמר]: "ויקרא אל משה ביום השביעי" ואם כן מאי [מה] הלימוד מן ההוכחה המפורשת של "ששת ימים" קודם לכן? אלא זה בנה אב, כלומר הרי זה מקור ללמוד ממנו הלכה לדרות: שכל הנכנס למחנה ששה ימים, לפי דבריך פרישה זו היא ששה ימים, והא אנן [והרי אנו במשנה] שבעה ימים של פרישה הנין [שנינו] ותיקיש ריש לקיש: מתניתין [משנתנן] המצויכה פרישת הכהן שבעת ימים כשיטת ר' יהודה בן בתירא היא, דחייש [שהוא חושש]

רבי יהודה בן בתירא היא דחייש לטומאת ביתו — תימה לי: לרבי יהודה בן בתירא נמי תיסינן בששה ימים גבי פרה, כיון דטבול יום כשר בפרה — לטבילה בצפרא ביום השביעי. וישרוף בו ביום הפרה, דהא מסקינן לקמן (ו, א.) דבועל נדה טבולתו ביום. ולמאן דסלקא דעתך לקמן דטבילה בליליא — הא קאמר דמפרישין ליה שעה אחת סמוך לשקיעת החמה, ואם כן מצו טביל בליל שביעי וישרוף הפרה למחר! ויש לומר: למאי דפרישית לעיל (ב, א.) דיבור המתחיל "להוציא" דהא טבול יום כשר בפרה — הני מילי טבול יום דטומאה דרבנן, אבל טבול יום דבועל נדה, שהוא דאורייתא — אסרי רבנן. אף על גב דמדאורייתא שרי אפילו טבול יום בטומאה דאורייתא, מכל מקום רבנן גזרו בהן, לפי זה נחא. ועוד איכא [שנאמר]: "וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסוהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" ואם כן מאי [מה] הלימוד מן ההוכחה המפורשת של "ששת ימים" קודם לכן? אלא זה בנה אב, כלומר הרי זה מקור ללמוד ממנו הלכה לדרות: שכל הנכנס למחנה ששה ימים, לפי דבריך פרישה זו היא ששה ימים, והא אנן [והרי אנו במשנה] שבעה ימים של פרישה הנין [שנינו] ותיקיש ריש לקיש: מתניתין [משנתנן] המצויכה פרישת הכהן שבעת ימים כשיטת ר' יהודה בן בתירא היא, דחייש [שהוא חושש]

נראה שיש כאן שני לימודים: בדרך של בנין אב (מה מצונו), וכן גם מייחוד המקראות ("ששת ימים").

פרישה ששה ימים קודם ליום הכפורים, ויש לומר שהוא כנגד שישה ימי החול המקדמים לשבת, כך פורשים שישה ימים כהנה לבנינה אל השביעי המקדש (מהרש"א).

ב קא ילפת לה

מהיכא קא ילפת לה — ממילואים, אי מה מילואים

כל הכתוב בהן מעכב בהן, אף הכא נמי

כל הכתוב בהן מעכב בהן. וכי תימא הכי נמי, והתנן: ומתקנינן לו פהו אחר, ולא קתני מפרישין! וכי תימא: מאי מתקנינן — מפרישין, ליתני או אידי ואידי "מתקנינן", או אידי ואידי "מפרישין" — אמר ליה: אלא מר מהיכא ילף לה? — אמר: "מסיני, דכתיב 'וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסוהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי'". מקדי פתיב 'ויקרא אל משה ביום השביעי', מאי ששת ימים? זה בנה אב, שכל הנכנס למחנה ששה ימים, לפי דבריך פרישה זו היא ששה ימים, והא אנן [והרי אנו במשנה] שבעה ימים של פרישה הנין [שנינו] ותיקיש ריש לקיש: מתניתין [משנתנן] המצויכה פרישת הכהן שבעת ימים כשיטת ר' יהודה בן בתירא היא, דחייש [שהוא חושש]

רבי יהודה בן בתירא היא דחייש לטומאת ביתו — תימה לי: לרבי יהודה בן בתירא נמי תיסינן בששה ימים גבי פרה, כיון דטבול יום כשר בפרה — לטבילה בצפרא ביום השביעי. וישרוף בו ביום הפרה, דהא מסקינן לקמן (ו, א.) דבועל נדה טבולתו ביום. ולמאן דסלקא דעתך לקמן דטבילה בליליא — הא קאמר דמפרישין ליה שעה אחת סמוך לשקיעת החמה, ואם כן מצו טביל בליל שביעי וישרוף הפרה למחר! ויש לומר: למאי דפרישית לעיל (ב, א.) דיבור המתחיל "להוציא" דהא טבול יום כשר בפרה — הני מילי טבול יום דטומאה דרבנן, אבל טבול יום דבועל נדה, שהוא דאורייתא — אסרי רבנן. אף על גב דמדאורייתא שרי אפילו טבול יום בטומאה דאורייתא, מכל מקום רבנן גזרו בהן, לפי זה נחא. ועוד איכא [שנאמר]: "וישכן כבוד ה' על הר סיני ויכסוהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" ואם כן מאי [מה] הלימוד מן ההוכחה המפורשת של "ששת ימים" קודם לכן? אלא זה בנה אב, כלומר הרי זה מקור ללמוד ממנו הלכה לדרות: שכל הנכנס למחנה ששה ימים, לפי דבריך פרישה זו היא ששה ימים, והא אנן [והרי אנו במשנה] שבעה ימים של פרישה הנין [שנינו] ותיקיש ריש לקיש: מתניתין [משנתנן] המצויכה פרישת הכהן שבעת ימים כשיטת ר' יהודה בן בתירא היא, דחייש [שהוא חושש]

נראה שיש כאן שני לימודים: בדרך של בנין אב (מה מצונו), וכן גם מייחוד המקראות ("ששת ימים").

פרישה ששה ימים קודם ליום הכפורים, ויש לומר שהוא כנגד שישה ימי החול המקדמים לשבת, כך פורשים שישה ימים כהנה לבנינה אל השביעי המקדש (מהרש"א).

עיונים

אלא מר מהיכא ילף ואף שר' יוחנן שאל בבבב לדעתו של ריש לקיש, מכל מקום לא חזר בו משיטתו שלו. כי כבר הוכיחו בתלמוד ירושלמי בענין זה כי יש מקרים רבים למדיים דבר מהר לעיקר הדין, אבל אין למדים שיהא אף הלמד מעכב כמו הגלמוד, ואם כן אין מקום לקשיית ריש לקיש (ראה בתור"ד ועוד).
 זה בנה אב, ראה בתוספות (ר"ה זה) שאילי היתה לפניו גריסה אחרת. ומכל מקום

נראה שיש כאן שני לימודים: בדרך של בנין אב (מה מצונו), וכן גם מייחוד המקראות ("ששת ימים").
 פרישה ששה ימים קודם ליום הכפורים, ויש לומר שהוא כנגד שישה ימי החול המקדמים לשבת, כך פורשים שישה ימים כהנה לבנינה אל השביעי המקדש (מהרש"א).

